

**Ενότητα. Μεθοδολογικά ζητήματα διδασκαλίας της ξένης λογοτεχνίας από  
μετάφραση  
Κείμενα για το Ανθολόγιο Νεότερης Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας**

9. Ν. Ι. Κοκκινάκη, "Μάθημα Λογοτεχνίας: τα υπέρ και τα κατά της διδασκαλίας", εφημ. *Το Βήμα της Κυριακής*, "Νέες Εποχές", 22 Αυγ. 1999, σ. Β 5.

**Κείμενο**

Η πρόσφατα διευρυμένη συζήτηση για την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας και της επιβαλλόμενης συνεχούς άσκησης των μαθητών σε ειδικές στρατηγικές μάθησης που θα τους επιτρέψουν να αξιολογηθούν με υψηλή βαθμολογία φέρνει στην επικαιρότητα τις γνωστές και πέρα από κάθε αμφισβήτηση ανακοινώσεις του συνεδρίου με θέμα τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας που έγινε στο διεθνές πολιτισμικό κέντρο του Cerizy της Γαλλίας πριν από 30 χρόνια ακριβώς (22-29 Ιουλίου 1969). Οι εισηγήσεις σημαντικών θεωρητικών της Λογοτεχνίας, που κάλυπταν έννοιες βασικές και κατά τεκμήριο άγνωστες ακόμη, αποτέλεσαν ουσιαστικό εφόδιο για τους φιλόλογους που προβληματίζονται γενικότερα με τη διδασκαλία του μαθήματος και κατ' επέκταση με την αξιολόγησή του (βλ. την έκδοση της "Επικαιρότητας" του 1983 στην εξαιρετική μετάφραση του Ι. Ν. Βασιλαράκη). Σήμερα, 30 χρόνια μετά, οι φιλόλογοι που εμπλέκονται με το συγκεκριμένο αντικείμενο διδασκαλίας, καθώς η εκπαίδευση παραμένει εδώ και αιώνες συνεχής διδακτικός λόγος, βρίσκονται πάντα στην αμφιβολία της αμηχανίας για τον ρόλο που καλούνται να παίξουν ως καθηγητές της Λογοτεχνίας μέσα σε μια σχολική αίθουσα. Τι μπορεί να αντιπροσωπεύει η διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος ή πώς είναι δυνατόν να "εξηγήσουν" έναν συγγραφέα ή έναν ποιητή; Και τι μπορεί να σημαίνει τελικά η παρεμβολή του δασκάλου της Λογοτεχνίας ανάμεσα στον συγγραφέα και στον αναγνώστη-μαθητή;

Τα ερωτήματα αυτά που έχουν να κάνουν με την αναγκαιότητα του μαθήματος χρησίμευσαν σε όσους θέλησαν να καταδικάσουν κάθε μορφής σχολιασμό και επομένως να απορρίψουν το ίδιο το μάθημα αμφισβητώντας τη διδασκαλία του. Στο επίπεδο ωστόσο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όσο και αν είναι κοινή παραδοχή ότι η λογοτεχνία δεν μπορεί να γίνει υπόθεση συνταγών ή έτοιμων γνώσεων, οι επιδόσεις των μαθητών αντιμετωπίζονται ως προϊόντα ενός συγκεκριμένου επιπέδου γνωστικής οργάνωσης. Η διαδικασία όμως της μέθεξης στο λογοτεχνικό γίγνεσθαι, που συνιστά και την ίδια την αναγκαιότητα της ύπαρξης του μαθήματος της Λογοτεχνίας στα σχολικά προγράμματα, δεν μπορεί παρά να στηρίζεται σε συγκεκριμένα δεδομένα που φαίνεται ότι δεν διαφοροποιήθηκαν μέσα στην τριακονταετία που κύλησε από το συνέδριο του Σεριζύ. Μια σύντομη επισκόπηση θα κατέληγε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Το μάθημα της Λογοτεχνίας, παρά την ιστορική του αφετηρία, απομακρύνεται ουσιαστικά και με τρόπο αποφασιστικό από τα καθιερωμένα. Σε αυτό συντελεί και η πραγματοποίηση σημαντικών αλλαγών που σημειώθηκαν τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και στον χώρο της νεοελληνικής φιλολογίας τα τελευταία 50 χρόνια.

2. Είναι φανερό ότι το μάθημα της Λογοτεχνίας και η διδασκαλία του θα πρέπει πλέον να θεωρηθούν μέσα στο γενικό πλαίσιο της εκπαίδευσης, όπου η φύση του μορφωτικού αγαθού είναι σήμερα διαφορετική, καθώς στις σύγχρονες κοινωνίες έγινε επιτακτική η ανάγκη επανατοποθέτησης του εκπαιδευτικού ζητήματος και σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο αλλά και σε ό,τι ενδιαφέρει τις χρησιμοποιούμενες μεθόδους.

3. Όσο το είδος και το περιεχόμενο της παρεχόμενης γνώσης θα πρέπει να ελέγχονται, θα υπάρχει ο φόβος μήπως ο συγκεκριμένος έλεγχος καταλάβει πρωτεύουσα θέση χωρίς να αφήνει καθόλου χώρο στην ίδια τη μετάδοση των γνώσεων. Ο κίνδυνος για τη Λογοτεχνία που στη γενική προβληματική της διδασκαλίας εμφανίζεται ως "γλωσσική μορφή μετάδοσης περιεχομένων" είναι τεράστιος. Οι διδάσκοντες παρουσιάζονται ως πρόσωπα τραγικά που οδεύουν προς το "οδυνηρό και φθαρτικό" κατά την αριστοτέλεια έκφραση "πάθος". Η επιφύλαξη του θεωρητικού A.J. Greimas στο συνέδριο του Σεριζύ βρίσκει στο σημείο αυτό απόλυτη δικαίωση (βλ. σελ. 28).

4. Η νέα θεώρηση για την ελληνική λογοτεχνία και ως μέρους της ευρωπαϊκής αλλά και ως αντικειμένου που εμπλουτίζεται και συνεχώς διευρύνεται (όσο υπάρχουν δημιουργοί θα ανανεώνεται με τα έργα τους ο λογοτεχνικός κανόνας) απαιτεί ειδικότερες γνώσεις και συγκεκριμένη εξειδίκευση. Ας έχουμε υπόψη ότι οι διδάσκοντες το μάθημα φιλόλογοι κατακερματίζονται σε μια δεκάδα περίπου κλάδους αντικειμένων με συγκεκριμένες απαιτήσεις.

5. Οι στρατηγικές που βοηθούν τους διδασκόμενους και να μαθαίνουν αλλά και να αξιοποιούν τα όσα μαθαίνουν πρέπει να εναρμονίζονται με την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας του μαθητή.

6. Η συστηματική σπουδή των τεχνικών της αφήγησης θα μπορούσε να συμβάλει πολύπλευρα στην ανανέωση των παιδαγωγικών μας μέσων. Έννοιες όπως "ιστορία", "αφήγηση", "αφηγητής", "αφηγηματικός χρόνος" κτλ. είναι έννοιες που εντοπίζονται και που στη βοήθειά τους στηρίζεται η προσπάθεια ερμηνείας του κειμένου που κάποτε παίρνει διαστάσεις απρόβλεπτες. Ο ρόλος εδώ της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας γίνεται καθοριστικός. Το ίδιο καθοριστική όμως είναι για τον διδάσκοντα και η γνώση της θεωρίας της Λογοτεχνίας που όταν αποκτηθεί αποτελεί "καθησυχαστική βεβαιότητα".

7. Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας είναι μαθητεία για τη ζωή και θα συνεχίσει να προσφέρει πολλά, αρκεί να τη γνωρίσουμε σε βάθος. Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας δεν μπορεί να κλείνεται ασφυκτικά σε τεχνικές πειθούς, ούτε και να περιορίζεται σε συγκεκριμένες επιλογές που σημαίνουν ενδεχομένως και αποκλεισμό πεζών ή ποιητικών κειμένων.

Ας ευχηθούμε η προσπάθεια που ξεκίνησε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και υλοποιήθηκε με το νέο βιβλίο Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για την Γ' τάξη των λυκείων μας (υποχρεωτικό για τη θεωρητική κατεύθυνση και επιλογής για τη θετική) με την προοπτική της δημιουργίας ενός "βιβλίου-περιοδικού", το περιεχόμενο του οποίου θα ανανεώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα καθιερώνοντας την "πολυφωνική αρμονία", θα επιτρέψει την αισιόδοξη υπόθεση ότι το μάθημα της Λογοτεχνίας θα πάρει επιτέλους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τη θέση που του

αξίζει, χωρίς όμως αυτό σε καμία περίπτωση να σημαίνει ότι τα παλιά σχολικά εγχειρίδια είναι "μουσειακά απολιθώματα που διαιώνονται". Η απόρριψη δεν είναι πάντα σάνίδα σωτηρίας.